
ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XX, 32

SECTIO EE

2002

Katedra Technologii Produkcji Zwierzęcej Uniwersytetu Rzeszowskiego
Katedra Etologii i Podstaw Technologii Produkcji Zwierzęcej
Akademii Rolniczej w Lublinie

JADWIGA GANCARZ, MARIAN BUDZYŃSKI,
MONIKA BUDZYŃSKA

*Wskaźniki reprodukcyjne klaczy huculskich
z uwzględnieniem systemu chowu*

Reproductive Indices in Hucul Mares with Respect to the Breeding System

Rasa huculska ze względu na małą liczebność, wiele zalet i spokojny charakter była przedmiotem licznych badań. Ogólnie koń huculski jest charakteryzowany jako koń rekreacyjny, niezastąpiony w turystyce górskiej, potwierdził też możliwość wykorzystania w hipoterapii i rehabilitacji wad koordynacji ruchowej dzieci (2, 6). Podstawowe znaczenie w kształtowaniu się rasy miały warunki bytowania: trudny górzysty teren, ostry klimat, naturalny wychów na połoninach – wysokogórskich łąkach.

Koń podczas swojego rozwoju wykształcił specyficzne cechy behawioralne z zaznaczeniem silnego popędu związanego z funkcjonowaniem hierarchii społecznej. Zwierzęta podporządkowują się raczej dobrowolnie osobnikom dominującym, co potwierdzają także badania prowadzone nad konikiem polskim (4, 5).

Wyniki hodowlane koni uwarunkowane są wieloma czynnikami, które decydują o poszczególnych etapach pracy hodowlanej. W praktyce bardzo trudno utrzymać wysokie wskaźniki płodności oraz odchowu źrebiąt. W przypadku chowu koni na wolności, np. koników polskich, mamy ograniczoną ingerencję człowieka, decydująca jest natomiast selekcja naturalna (5, 8).

Celem niniejszej pracy była porównawcza ocena wyników użytkowości rozplodowej klaczy huculskich utrzymywanych na terenie Bieszczadów w warunkach naturalnych, systemem tabunowym, a także alkierzowym.

MATERIAŁ I METODY

Badania obejmowały populację 186 klaczy huculskich, użytkowanych rozplodowo w latach 1985-2001 na terenie działania Okręgowego Związku Hodowców Koni w Rzeszowie. Analizowaną populację podzielono na 2 grupy w zależności od systemu chowu, tj. – tabunowy (33 szt.) i alkierzowy (153 szt.). Dla wszystkich klaczy wyliczono podstawowe wskaźniki reprodukcji (procentowo): żrebność, płodność, jałowienia, straty cięż (poronienia i martwe urodzenia), podano liczbę żrebiąt żywo urodzonych, odsadzonych, klacze i ogiery wcielone do hodowli oraz długość użytkowania rozplodowego. Ponadto za informacją umieszczoną w karcie klaczy podano: brak danych o wyniku stanowienia, brak danych o użyciu do rozplodu oraz klacze niekryte.

W analizowanej populacji nie zanotowano przypadków braku rui, nie wystąpiły również cięże bliźniacze, dlatego przy opracowywaniu materiału wskaźników tych nie umieszczano w tabelach.

Zebrany materiał opracowano statystycznie. Istotność różnic pomiędzy średnimi dla poszczególnych grup oszacowano, wykorzystując testy istotności.

OMÓWIENIE WYNIKÓW

Na terenie działania OZHK w Rzeszowie powstały dwie prywatne stadniny, utrzymujące klacze huculskie systemem tabunowym. Konie przebywają cały rok w warunkach naturalnych, nie korzystając z żadnych pomieszczeń. Stworzono trzy tabuny na oddzielnych pastwiskach. W okresie zimowym otrzymują sianokiszonkę i ziarno owsa. Latem są dokarmiane w zależności od wykonywanej pracy. Wykorzystywane są głównie jako konie wierzchowe i juczne w turystyce górskiej.

W analizowanym okresie wykazano 1108 sezonoklaczy, krytych było 980 sztuk. Żrebność kształtowała się na poziomie 83,3%, zdecydowanie wyższy wynik wykazano u klaczy utrzymywanych systemem tabunowym, tj. 93,7%, w alkierzowym tylko 80,5%. Analogicznie wyższą płodność uzyskano dla samic tabunowych – 92,7%. Straty cięż w analizowanej populacji były nieznaczne. Poronienia średnio 1,5%, martwe urodzenia zanotowano tylko u klaczy utrzymywanych systemem alkierzowym (tab.1). Różnice były statystycznie istotne.

Badania porównujące użytkowość rozplodową koników polskich w grupie rezerwatowej i stajennej, prowadzone przez Jaworskiego i wsp. (5), wykazały podobne zależności. W grupie rezerwatowej uzyskano wyższą żrebność i płodność, odpowiednio 90,6% i 87,6%. Dla klaczy stajennych wskaźniki te kształtowały się na poziomie 86,8% i 81,2%. W grupie tej cytowani autorzy wykazali jednocześnie większy odsetek strat cięż.

Jałowienia wynosiły średnio 14%, wyraźnie korzystniej przedstawiają się klacze tabunowe, gdzie wskaźnik ten kształtował się na poziomie 5,3%. Odsadzonych zostało 99% żrebiąt urodzonych w warunkach naturalnych. Najczęstszą przyczyną padnięć żrebiąt utrzymywanych w tabunie było zagryzienie przez wilki, co odnotowano w dokumentacji klaczy (tab. 1).

Tab. 1. Wskaźniki reprodukcyjne klaczy huculskich uwarunkowane systemem chowu
 Reproductive indices in Hucul mares with respect to the breeding system

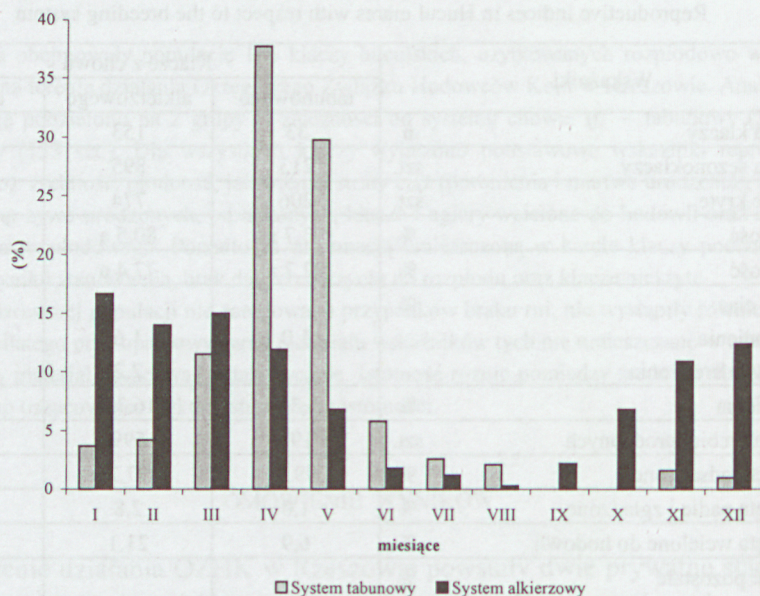
Wskaźniki		Klacz z chowu		
		tabunowego	alkierzowego	ogółem
Liczba klaczy	n	33	153	186
Liczba sezonoklaczy	szt.	213	895	1108
Klacz kryte	szt.	206	774	980
Żrebność	%	93,7 a	80,5 a	83,3
Płodność	%	92,7 a	77,4 a	80,6
Straty ciąży:	%			
– poronienia		1,0	1,6	1,5
– martwe urodzenia		-	2,2	1,7
Jałowienia	%	5,3 a	16,3 a	14,0
Liczba źrebiąt urodzonych	szt.	191	599	790
Żrebięta odsadzone	%	99,0	97,2	97,6
Żrebięta padłe i zgładzone	%	1,0	2,8	2,4
Żrebięta wcielone do hodowli	%	6,9	21,1	17,6
Klacz pozostałe	%			
– brak danych o wyniku stanowienia		1,0	3,2	2,7
– niekryte		3,3	3,2	3,2
– brak danych o użyciu do rozplodu		-	10,4	8,4
Liczba sezonów użytkowania	–			
średnia	$\bar{x}$	6,45	5,86	6,00
minimum	mn	1	1	1
maksimum	mx	20	25	25
odchylenie standardowe	s	4,4	5,4	5,3

a – istotne w wierszach przy $p \leq 0,05$.

Klacz były użytkowane rozplodowo średnio przez 6 sezonów, dłużej wykorzystywano samice utrzymywane w warunkach naturalnych.

Analiza wyników rozrodu klaczy w Państwowych Stadninach Koni, przeprowadzona przez Byszewskiego i Gromnicką (3), wykazała średnią żrebność koni huculskich z hodowli stadninowej na poziomie 82,6%. W badaniach tych wykazano występowanie w obrębie rasy cięż bliźniaczych. Przypadków takich nie zanotowano w badaniach własnych.

Urodzenia źrebiąt w poszczególnych miesiącach roku, z uwzględnieniem systemu chowu, przedstawiono na ryc. 1. Kumulacja wyżebień w chowie tabunowym przypada na kwiecień i maj, nie zanotowano porodów we wrześniu i październiku. W chowie alkierzowym wyżebień odbywały się przez cały rok, z wyraźnym obniżeniem od czerwca do września.

Ryc. 1. Rozkład urodzeń źrebiąt w poszczególnych miesiącach
Foal delivery distribution in particular months

Jak podaje S a s i m o w s k i i w s p. (8), klacze w warunkach wolnego stanowienia najczęściej zażrebiane były w maju ze stosunkowo regularnym spadkiem w czerwcu, lipcu i sierpniu. W badaniach tych nie wykazano zażrebień od września do listopada. Istotny zatem wpływ na zażrebieńia i wyżrebieńia klaczy w warunkach wolnego stanowienia ma pora roku.

WNIOSKI

1. Klacze huculskie utrzymywane systemem tabunowym uzyskały wyższe wskaźniki rozrodu.
2. Wyżrebieńia w warunkach naturalnych odbywały się głównie w kwietniu i maju, w systemie alkierzowym przez cały rok.

PIŚMIENICTWO

1. Akta hodowlane OZHK w Rzeszowie.
2. Budzyński M., Kamieniak J., Sapała M., Sołtys L., Budzyńska M., Krupa W., Brejta M.: Charakterystyka reaktywności nerwowej koni huculskich. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio EE, vol. 19, Lublin 2001.

3. Byszewski W., Gromnicka E.: Wyniki rozrodu klaczy w Państwowych Stadninach Koni w latach 1983–1992. *Med. Wet.*, 10, 493–495, 1994.
4. Jaworski Z., Ciesielski W., Kaliszczak I., Michałek B.: Porównanie niektórych wyników użytkowości rozplodowej koników polskich z grupy rezerwatowej i stajennej w Stacji Badawczej PAN w Popielnie. *Zesz. Nauk. PTZ, Przgl. Hod.*, 25, 83–89, Warszawa 1996.
5. Jaworski Z.: Formowanie się tabunów w rezerwatowej hodowli konika polskiego w Popielnie. *Zesz. Nauk. PTZ, Przgl. Hod.*, 25, 145–152, Warszawa 1996.
6. Kosiniak-Kamysz K., Jackowski M., Gedl-Pieprzycza J.: Przydatność koni huculskich do różnych form hipoterapii. *Zesz. Nauk. PTZ, Przgl. Hod.*, 50, Chów i hodowla koni, Warszawa 2000.
7. Krzemień M. P., Kario W.: Hucyły – konie Polonin. Parol Company, Kraków 1991.
8. Sasimowski E., Kolstrung R., Pietrzak S.: Wiek pierwszego zażrebienia młodych klaczy kuców felińskich, koników polskich i innych w warunkach wolnego stanowienia. *Med. Wet.*, 5, 198–200, 1994.

SUMMARY

The assay sample consisted of Hucul mares bred actively according to the herd system (33 mares) and room system (153 mares) in the area of the District Association of Horse Breeders in Rzeszów. Breeding results were evaluated depending on the breeding system. Significantly more advantageous foal index and fertility results (93.7 and 92.7 per cent, respectively) were found in the herd breeding system in comparison with the room system (80.5 and 77.4 per cent, respectively). Fewer miscarriages and moreover, no still births were registered in herd mares. Unproductivity index was only 5.3 per cent (16.3 per cent in the room system). When the animals were kept under natural circumstance all year round, foal deliveries occurred mainly in April and May, and there were no deliveries in September and October. 99 per cent foals (the herd system) and 97.2 per cent (room system) were weaned in the period under consideration.